

Kluby Warszawy i okolic

W Warszawie i w miejscowościach podwarszawskich w latach 1918-39 działało ponad 200 klubów sportowych. W tej części zamieszczone zostały podstawowe informacje o 176 z nich. Brałem pod uwagę tylko te organizacje, które działały w stolicy (lub w okolicach) przez co najmniej 2-3 lata.

Hasła klubów zostały umieszczone w porządku alfabetycznym. Pod nazwą danego klubu Czytelnik odnajdzie, ułożone w kolejności, informacje dotyczące:

- a) daty założenia klubu — za czas jego powstania autor uznaje moment, gdy określona grupa osób rozpoczęła występy na arenach sportowych pod własną nazwą i barwami, tworząc własne godło (herb), reprezentując swoje środowisko (miasto, społeczność, strukturę zawodową), działając na tyle długo by zaistnieć w świadomości lokalnej społeczności,¹⁸
- b) pozasportowych celów działalności i tego, która organizacja (partia, związek, fabryka) patronowała klubowi,
- c) liczby członków, choć często będą to dane hipotetyczne,
- d) prezesów (przewodniczących) oraz dat kiedy pełnili swe funkcje,
- e) struktury klubu (liczba sekcji),
- f) stanu posiadania (baza sportowa: sale, boiska, przystanie),
- g) sportowej działalności i ewentualnych sukcesów poszczególnych sekcji i zawodników.

Najprawdopodobniej większość klubów miała swoje barwy i charakterystyczne znaki (godła), często umieszczane na tarczy. W pierwszej części książki opisującej poszczególne kluby, obok nazw umieszczono takie właśnie herby klubowe (jeśli tylko udało się je ustalić).

Część herbów (np. AZS, „Legii”, „Polonii” czy „Warszawianki”) przetrwała do czasów obecnych w niemal niezmienionej formie i współcześnie są one dobrze znane kibicom. Większość międzywojennych klubów posiadała jednak godła dziś bardzo trudne do ustalenia i zidentyfikowania. Dotyczy to zwłaszcza nieistniejących już klubów, m.in. klubów żydowskich, AKS, „Ordon”, „Orkan”, „Ruch” czy „Fort Bema”. Na podstawie dostępnych źródeł historycznych udało się jednak zrekonstruować większość herbów oraz barw klubowych. Zrekonstruowane znaki sportowe z pewnością są bardzo

---

¹⁸ Niestety rzadko zdarza się, aby te wszystkie warunki zostały spełnione jednocześnie. Na przykład ustalenie barw czy herbu, a czasami i nazwy, następowało kilka lat po powstaniu drużyny. Autor zdaje sobie sprawę, że część dotycząca narodzin niektórych klubów sportowych („Znicza”, „Legii”, „Marymontu”, „Marcovii”) wywoła sprzeciw dzisiejszych działaczy tych klubów, którzy nieraz już od 40-50 lat mają swoje, głęboko zakodowane, ale niestety — moim zdaniem — błędne daty powstania klubu. Nie mogę przyjąć też rozwiązania dra Dobiesława Dudka, który proponuje za narodziny klubu przyjąć datę rozpoczęcia procesu rejestracyjnego. Ta z pozoru prosta zasada ma tę wadę, że znaczna większość klubów warszawskich rozpoczynała proces rejestracji już po kilkunastomiesięcznej (a niejednokrotnie i dłuższej) działalności, grając już np. w C-klasie.

cenną informacją dla badaczy farelistyki (wiedzy o odznakach sportowych) i weksykologii sportowej (wiedzy o sztandarach sportowych), stanowią też dodatkowe źródło informacji o klubach. Herby i barwy klubowe często były umieszczane na oficjalnych pieczęciach, firmówkach i co najważniejsze na sztandarach klubowych, będących najistotniejszym czynnikiem zewnętrznej manifestacji, ukazującym (w symbolicznym przesłaniu) ideologię klubu.

Podczas rekonstrukcji herbów klubowych korzystałem z następujących źródeł:

- a) oryginalne odznaki (znaczkki) klubowe (zob. kolorowa wklejka),
- b) firmówki, zaproszenia lub inne druki ulotne z godłem klubu (np. „Gwiazda”, „Hapoel”, „Jutrznia”, „Makabi”, „Przyszłość”, PKS, PTA, „Sokół” i „Strzelec”),
- c) zdjęcia oraz opisy (np. AKS, „Ewa”, „Fort Bema”, „Hagibor”, „Lauda”, „Marymont”, „Menora”, „Ordon”, „Orzeł Biały”, PWATT, „Ruch”, „Sarmata”, „Żagiew”, ŻASS),
- d) pieczęcie klubowe (np. „Hakoah” „Rywal”, „Szomryja”, „Świt”, WKS, „Żoliborz”, ZUAW).

Część z klubów była ściśle powiązana z odpowiednią organizacją młodzieżową i wówczas używała tego samego znaku, opartego na organizacyjnych barwach („Jur”, „Nordyja”, „Orłę”, ZZK, kluby OMTUR). W dwóch przypadkach („Naprzód” Brwinów, „Znicz” Pruszków) zrezygnowałem z umieszczenia dobrze dziś znanych godła tych klubów, gdyż nie zdołałem ustalić czy faktycznie godła te mają przedwojenne konotacje.

Uwaga! Oryginalne zdjęcia odznak i sztandarów klubowych zaprezentowano na kolorowej wklejce.